

Данило Кривошея,
курсант 1-го курсу
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИБОРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану в Україні питання конституційно-правового регулювання виборів та референдумів набуває особливої актуальності. З одного боку, чинне законодавство передбачає певні обмеження, пов'язані з воєнним станом, які можуть впливати на реалізацію виборчих прав громадян. З іншого боку, важливо забезпечити збереження демократичних принципів та гарантувати, щоб воєнний стан не використовувався для узурпації влади. вибори є надзвичайно важливими і як засіб участі народу в управлінні державними справами, як форма безпосередньої демократії, і як засіб «ротації» в органах влади та формального підтвердження їх легітимності, але є «але».

Вибори – це не лише доказ демократичного характеру держави, в першу чергу самі вибори мають бути демократичними. І для цього існує ряд вимог і критеріїв (принципи виборчого права, засади виборчого процесу, міжнародні виборчі стандарти та належні практики, виборчий доробок Європи), значна частка яких, в умовах війни, не може бути виконання. Варто зупинитися на тих перешкодах і ризиках, що їх несуть «воєнні» вибори.

Стан опрацювання даної проблематики наразі недостатній. Наявні ще довоєнні наукові доробки щодо виборів як об'єкту гібридної війни (зокрема, М.А.Бучин, М.В.Кіцяк), певного поширення в якості предмету дослідження набули повоєнні вибори, особливості проведення яких прогнозують вже зараз, спробу дискурсивного аналізу проведення виборів під час війни здійснили Д.Є.Новак, Х.М.Моряк-Протопопова, проте більшість дискусій наразі точиться у засобах масової інформації за відсутності широкого висвітлення у науковій періодиці [1].

Проведення різних видів виборів в умовах воєнного стану Конституція України врегульовує у різний спосіб. Так, частина 4 статті 83 фактично унеможливає проведення під час надзвичайного або воєнного стану чергових виборів народних депутатів України. Згідно з цією статтею, у разі закінчення строку повноважень Верховної Ради України під час дії воєнного чи надзвичайного стану її повноваження продовжуються до дня першого засідання першої сесії Верховної Ради України, обраної після скасування воєнного чи надзвичайного стану. Вносити зміни до Конституції в умовах надзвичайного або воєнного стану не дозволяє частина 2 статті 157 [2].

Формально Конституція України виключає можливість проведення лише чергових виборів народних депутатів України. Щодо інших видів виборів (зокрема за суб'єктом, президентських та місцевих) Конституція такої заборони не встановлює. Відповідні обмеження передбачено Законом «Про правовий режим воєнного стану» та Виборчим кодексом. Отже теоретично, зміни до законодавства можуть розблокувати певні види виборів під час воєнного стану.

Існує навіть думка, що можна говорити про неконституційність норм зазначених законів стосовно виборів глави держави та місцевих виборів, але

станом на зараз правових позицій від Конституційного Суду України немає (можливо, подібний аналіз ще буде ініційований кимось із суб'єктів конституційного подання). Якщо із відсутністю у Конституції України прямої заборони виборів під час воєнного стану можна частково погодитись (на тлі наявності заборони законодавчої, якої можливо позбутися), то щодо реальної можливості їх провести із дотриманням численних процедурних вимог, навряд чи. Сама доцільність таких виборів є максимально сумнівною, бо з урахуванням усіх нюансів, суттєвих змін на політичній арені не очікується.

Існує досить категорична, але справедлива думка, що ця ідея (вибори під час війни) несе пряму загрозу національній безпеці України, життю та здоров'ю громадян і суперечить конституційним вимогам до виборів. Тим не менш, повідомлення в медіа та комунікація окремих представників державної влади вказує на можливу готовність держави провести вибори до скасування воєнного стану.

Проблематично забезпечити безпеку голосування. Особливо це стосується районів, наближених до бойових дій. Однак, небезпека ракетних ударів зберігається на всій території країни. Доступно ситуацію пояснив О.Нотевський, а саме: «в нинішніх умовах неможливо організувати виборчий процес, гарантувавши безпеку всім його учасникам. Враховуючи терористичні методи держави-агресора, кожна виборча дільниця буде потенційною ціллю для ракетних ударів [1].

Закриття дільниць під час повітряної тривоги не вирішить проблеми: загроза застосування балістичної зброї або підняття в повітря МіГ-31к (носіїв ракети «Кинджал») на тривалий час легко зірве день голосування. Облаштувати дільниці в укриттях неможливо через змаленьку кількість цих укриттів і непридатність до організації там виборчих дільниць» [3].

Можна лише додати, що усвідомлення такої небезпеки спричинить дуже низьку явку, а ймовірна потреба переривати голосування й переміщатися в укриття збільшить шанси фальсифікацій, а отже знову під сумнівом опиниться легітимність результатів голосування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьєва М.А. Повоєнні вибори в Україні: ключові питання та майбутні виклики. Трансформація правових систем в умовах збройних конфліктів: матеріали круглого столу (м. Одеса, 10 лютого 2023 р.) / Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права. Одеса : Фенікс, 2023. С. 71–77.

2. Конституція України від 28.06.1996 №254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Новак Д.Є., Моряк-Протопопова Х.М. Спроба дискурсивного аналізу проведення виборів під час війни (український досвід). Молодий вчений. 2023. No 1 (113). С. 126–131. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5709/5586>

Науковий керівник: Смірнова Ірина Олегівна, старший викладач кафедри теорії та історії держави та права України